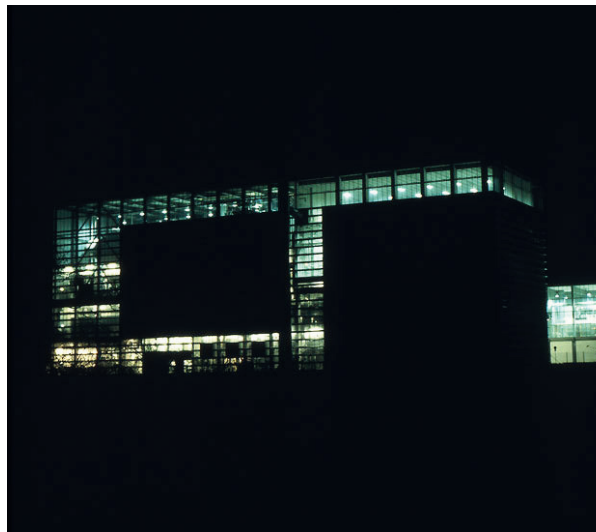

Tengboms vinnande tävlingsförslag till nytt kraftvärmeverk i Örtofta

Svendborgs kraftvärmeverk, Danmark
arkitekt: Lundgaard & Tranberg arkitekter

Arctura i Östersund, arkitekt: Sweco
belysning: Ljusdesign

Tekniska verken i Linköping
arkitekt: Berg arkitektkontor

Energifylld arkitektur

LOTTA WERSÄLL OCH LARS ÖSTLING, TENGBOM

Få tänker nog på bra arkitektur när de hör ordet kraftverk, de flesta ser säkert framför sig stora, oinbjudande byggnader som helst ska placeras så långt från annan bebyggelse som möjligt. De flesta tänker säkert på klossiga jätteanläggningar med höga skorstenar som lägger sig som främmande kolosser i landskapet. Men måste det upplevas som stort och fientligt bara för att det är stora, komplicerade processer det handlar om? Exempel runt om i världen visar att det finns många sätt att tackla den typen av byggnader som normalt upplevs som klumpiga och att arkitekturen kan hjälpa till att framställa de här byggnaderna på ett helt annat sätt.

När vi nu satsar på att göra fjärrvärme istället för att använda el eller fossila bränslen så ändras förutsättningarna för hur vi måste placera och utforma våra kraftverk. Värme går, till skillnad från el, inte att transportera långa sträckor utan att förlusterna blir för stora och därför krävs det att fjärrvärmeanläggningarna läggs inom ett rimligt avstånd från den ort de ska försörja och ofta betyder det att de måste placeras tillsammans med annan bebyggelse. För att integrera dem i städerna och för att få människor att tycka att de passar in där så är arkitekturen ett nödvändigt redskap för att bryta upp, passa in och klä de här byggnaderna på ett sätt så de inte upplevs som barriärskapande.

TEKNIKEN OCH MÄNNISKAN

I Sverige har vi haft möjligheten att distansera många av våra stora industrier och kraftverk från övrig bebyggelse eftersom vi har haft en helt annan tillgång till obebyggd natur än vad många av våra grannländer har. Vi har kunnat placera våra kraftverksanläggningar långt utom synhåll för dem som ska försörjas av dem. Därför har vi många gånger inte behövt bry oss om hur dessa anläggningar integreras i omgivningen på ett mer mänskligt plan. Men på senare tid har vi bör-

jat se exempel på hur man jobbar mer aktivt med arkitektur för att föra tekniken närmare människorna och för att kunna lyfta fram de byggnader som med fördel placeras i mer tätbebyggda områden som något positivt. Vi har bl a Tekniska Verken i Linköping där huvudbyggnaden är helt uppglasad för att synliggöra tekniken och om mörka vinterkvällar stoltserar likt en lysande lykta, väl synlig för dem som kommer åkande in mot Linköping. Ett annat bra exempel är den nya ackumulatortanken i Östersund, kallad Arctura, där man jobbat väldigt medvetet med belysning och skapat ett artificiellt norrsken på utsidan med hjälp av slumpmässigt skiftande ljus i rött, grönt och isblått.

TEKNIK OCH ESTETIK

Runt om i världen finns många andra exempel på anläggningar där arkitekturen har tillåtits spela en betydande roll för att byggnaderna ska kunna ses i ett långsiktigt och mänskligt perspektiv. Vi behöver inte ens åka särskilt långt för att hitta flera av de riktigt bra exemplen. Vårt grannland Danmark är en föregångare vad gäller att använda arkitekturen i kraftverksbyggnader som något värdeskapande både för verksamheten och för människorna runt omkring. Där finns bl a det nybyggda kraftvärmeverket i Svendborg som har delat upp verksamheten på flera byggnader för att den ska kännas mindre storskalig och dessutom kunna skapa trevliga platser på utsidan.

Det finns även exempel på kraftverksbyggnader som har låtit en enda stor volym få ett väldigt speciellt uttryck som snarare gör den till ett skulpturalt inslag som signalerar att här finns något storskaligt och som ändå kan vara tilltalande. Än en gång kan vi snegla på vårt grannland Danmark och t.ex kraftvärmeverken i Esbjerg och Aalborg som är stora volymer som har designats för att uttrycka både teknik och estetik. Det kan underlätta

väldigt mycket i längden om arkitekturen kan fungera som en tolk mellan den storskaliga verksamheten och de enskilda invånarna.

Vi kan hitta nya sätt att hantera stora volymer och ge nya uttryck åt tekniskt komplicerade anläggningar. Det kommer många fördelar med att inte sträva efter att gömma undan dem utan att istället försöka utforma dem så att de kan stoltsera med vad de är.

LÅT ARKITEKTUREN BIDRA

Här kan arkitekturen spela en tydlig roll i planeringen av ett nytt kraftvärmeverk. När man bygger ett kraftverk är det lätt att låta själva processerna styra hur byggnaden ska utformas, det verkar ofta logiskt att bygga efter varje enskild del med dess specifika storlek och krav och sedan klä byggnaden i ett skal som mest fungerar som klimatskydd. Om man istället vänder på det och låter arkitekturen se en helhetsbild så är chansen stor att det både kan effektivisera byggnadens funktioner och dessutom få den att passa bättre in i sin omgivning. Det handlar om att våga se arkitektens förmåga att skapa möjligheter. Det finns också en tydlig poäng med att bygga saker som uppfattas som positiva av dem som vistas i närmiljön, det blir betydligt lättare att integrera dem i staden och att ge dem ett positivt mottagande från de människor som ska leva med dem.

Om viljan finns så kan arkitekturen hjälpa till att skapa en positiv inställning, inte bara till nya och mer miljömässiga sätt att producera värme utan också till att själva anläggningarna får ta plats både fysiskt och visuellt. Att framställa värme miljövänligt är idag självklart för de flesta. Det naturliga steget är att de nya kraftvärmeverken utformas så att de kan uppfattas som ett positivt inslag i stadsmiljön, precis som vilken annan verksamhet som helst.